

Oredništvo i uprava
ZAGREB, Masarčkova 28a.
Telefon 57-80
Oredništvo i uprava
u Sloveniji i slovenski del
Julijske Krajine
LJUBLJANA, Erjavčeva 4a.

ISTRA

Sloboda je kao sunce i zrak —
treba da je čovjek izgubi, pa
da shvati da bez nje ne može
živjeti.

Giacomo Matteotti

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

OVAJ BROJ NAŠEGA LISTA NIJE UREDJEN KAO
OBIČNO, JER SMO U POSLJEDNJEM ČASU MORALI IZO-
STAVITI UVODNIK I VIŠE ČLANAKA, PA MOLIMO ČI-
TATELJE DA TO UVAŽE.

UREDNIŠTVO

TEŽAK ŽIVOT GRKA NA DODEKANEZU

Manchester Guardianne pripočuje ovaj prikaz o talijanskom režimu na Dodekanezu: »Ako je grčka diktatura neopasna, olakšana neskrivenim kritikom grčkih građana, te fašistička samo po vanjskosti, naime toliko, koliko se služi progolima i davanjem ricinusovog ulja svojim protivnicima, drugačije je sa talijanskim gospodstvom nad Dodekanezom, jer je to ozbiljna stvar, koja interesira sve Grke i koja je od ne male važnosti za britanske imperijalne interese. Italija je u posljednjih 10 godina preuzela, da neke od dodekaneških otoka, pretvori u ljetna i proljetna zabavišta za Talijane i strance. Openitotičarski, može se reći, da su neuspjeli pokušaji da se uvjere Talijani, da te otoke posjeduju kao ljepši Lido. Stranci posjećuju pak te otoke samo na prolazu, te se ne zadržavaju na Rodu i Kosu više od po jednog dana. Značajno je, da Talijani prave reklamu u tom pogledu samo za četiri od 12 dodekaneških otoka, i to za Rod, Kos, Palmos i Castellorosso. Od drugih je dodekaneških otoka Karpathos vanredne ljepote. No Talijani više cijene njegovu vojničku važnost, koja je veća nego ona drugih otoka Dodekaneza. Drži se, da je Leross velika i moćna zračna baza, opskrbljena sa svim potrebštinama za pomorske snage. Blizina Lerosa obli Malu Azije daje mu osobitu vojničku važnost kao utvrđenom otoku. Talijani ne daju nikakove olakšice, za posjete tih osam otoka, kao što se gotovo uvijek odbija viza strancima, koji bi ih htjeli posjetiti. Ova činjenica potvrđuje važnost spomenutih otoka u planovima talijanskih ambicija. Rod je danas važna prometna točka. No kao takova ona služi samo talijanskim interesima. Tjedna zračna veza, veže otok sa Pirejem, a odatle sa Brindisijem i Rimom, kao i sa Aleksandrijom. No Talijani nisu do sada učinili ni pokušaj, da vežu zračnom vezom Rod sa Ciprom, premda je ovaj posljednji otok samo nešto više

udaljen od Roda, nego je Atena. Pučanstvo je na Dodekanezu u većini grčko, sa velikim brojem Turaka i sa znatnom kolonijom španjolskih Zidova na Rodu. Talijani postupaju samo sa Grcima na Dodekanezu tako, kao da grčko pučanstvo nema pravo živjeti na tim otocima. Talijanske vlasti strogo ograničuju vjersku djelatnost Grka, grčki je jezik potiskivan što je moguće više, a političke slobode za dodekaneške Grke nema. Novine »Messagero di Rodic« istakaju jednu od svojih četiri stranica grčkim slovima. No na toj su stranici isključivo vijesti iz Rima i veoma štete vijesti iz Evrope, što je od malog ili nikakvog interesa za grčkog seljaka na Dodekanezu, koji je mnogo više zainteresiran prilikama na jonskim otocima, bilo da su pod vlašću Talijana ili Grka. Talijani su stvarno izolirali veliki dio Dodekaneza od ostalih otoka. To se osobito osjeća na Rodu i Kosu. Rod izgleda da je veselo i napredan, ali to je u glavnom zato, jer je sjedište talijanskih vlasti te ima mnogo vojnika, mornara i činovnika. Na Kosu, jednom od najljepših otoka u Jonskom moru, nema života i čini se kao da grad umire. Porez je g. 1932 ozbiljno oštetilo mjesto Kos, no talijanski graditelji su ga dobro i ukusno obnovili. Mjesna luka ne daje ni u podne znakove života, te se čini, da je pučanstvo spalo na šaku ljudi. Kao i na Rodu, pučanstvo u Kosu žalbava govornik, ako se negdje u blizini nalazi Talijan. No svi Grci, koji govore sa strancima, ističu, da nema na Kosu trgovine, ni poslovanja, ni uopće napretka. Nema ni vijesti iz Grčke. Jedine vijesti, koje dolaze iz Grčke, to su one, koje donose ribari, kad posjete dodekaneške otoke. Talijani međutim drže dobro i u redu dodekaneške otoke, no ta činjenica kao ni ljepota njihovih starina i palača, su kojom se čuvalju, ne može nalažiti strogu tištinu, kojom se vlada nad njihovim pučanstvom.

NOVA ZGRADBA OB JUGOSLOVANSKO-ITALIJSKI MEJI

I d r i j a, dne 1. junija 1937. — (Agis). Kot poročajo obliški kmetije je v pripravi gradnja nove obmejne kasarne, ki bo stala na vrhu hriba med Sovodnjem in Kopučnico. Nova kasarna bo stala na vidnem in dominantnem mestu ter bo nudila razgled vse do obmejne kasarne na Mrzlem vrhu nad Zirmi, na drugi strani pa do kasarne na Robidenskem vrhu pri Novakih. Gradili bodo tudi nov del ceste, ki se bo odcepila od glavne ceste Zeljnj—Idrija in bo peljala v smeri proti Oselti. Prav gotovo je namenjena kot dovozna cesta k novi kasarni. Cesto so že trasiirali in bo šla kar povprek čez polja in njive, pa bo s tem marsikateremu našemu kmetu spet odvzet in uničen košček rodovitne zemlje.

ITALIJA ZELI DA POVRATI SVOJE STARO MJESTO U VANJSKOJ TRGOVINI JUGOSLAVIJE.

O trgovinskom sporazumu izmedju Italije i Jugoslavije londonski »Economist« piše: »Trgovinski dopunski sporazum udvostručuje jugoslovenske kvote na račun Italije i predstavlja trećinu vrijednosti talijanskog uvoza iz Jugoslavije. Ono što je primamljivo Italiji da pristane na ovakav aranžman jeste nada da povratit prvo mjesto među jugoslovenskim inostranim kupcima, koje je mjesto Njemačka oduzela od Italije u vrijeme, kada je Jugoslavija sudjelovala u sankcijama Društva naroda protiv Italije.«

NOVA VELIKA VOJNA LADJA

Trst, junija 1937. — (Agis). Italija ne skrbi samo za dobro utjevanje meje na kopnen, ampak tudi na morju. V tržaških ladjedelnicah hitijo s končnimi in zaključnimi deli pri grajenju nove velike vojne ladje, ki bo nosila ime »Vittorio Veneto«. V morje jo bodo bale splovili še tekoni meseca junija. V fašističnih krogih se širijo govornice, da bo prišel ob tej priliki v Trst tudi njihov vodja Mussolini. Vendar je verjetno, da bo ostalo samo pri govornicah kajti tudi če bi prišel v Trst ali kam drugam bi prišel in odšel tako, da ne bi nihče niti slutil.

**PRETPLAĆUJTE SE,
ČITAJTE,
ŠIRITE**

„ISTRU“

RETOROMANSKI JEZIK PROGLAŠEN DRŽAVNIM JEZIKOM U ŠVICARSKOJ

Do sada su u Švicarskoj bila tri jezika priznavana kao državni: francuski, njemački i talijanski a sada im postaje ravnopravnim i retoromanski. Tim jezikom govori 45.000 Retoromana i sada je Federalno vijeće predložilo reviziju člana 116 Ustava u tom smislu da se pored francuskog, njemačkog i talijanskog jezika prizna državni jezikom i retoromanski jezik, ili kako ga Retoromani zovu »Sığa romanca«.

Retoromani, Ladini, Furlani, to je jedno te isto. Mi ih poznajemo pod imenom Furlani, koji su susjedni Slovenaca već hiljadu godina. U Italiji ima 490.000 Furlana dok ih, Retoromani, ima u Švicarskoj oko 45 hiljada. Oni su u Švicarskoj nastanjeni po cijelom kantonu Graubündenu, počevši od okoline glavnog grada Chura do svjetskih lječilišta Davosa i St. Moritza. U Austriji ima oko 15.000 Retoromana, poznatih pod imenom Ladini.

Taj historijski romanski narod (Retoromani, Furlani, Ladini) ima veće značenje posebnog naroda, te se u svakom obziru izrazito razlikuje od Talijana. Oni su u etnografskom smislu poseban romanski narod, kao na pr. Francuzi, Talijani, Španjolci itd. Njihov jezik je poseban romanski jezik, kao što je na pr. španjolski ili kao što je bio stari dalmatinski romanski jezik kojega je kasnije istisnuo mletački.

Već prije 60 godina je filolog Aseoli ustanovio u Gorici da su Furlani s Retoromani i Ladiniima samostalno romansko pleme koje nema ni 200 riječi zajedničkih s Talijanima i od kojih se tako jasno razlikuje da im pripada pravo do samostalnog kulturnog života i razvika. Od tada im se ponekad priznaje pravo na samobitnost što se uvažuje u crkvi i u nekim statistikama, no u praktičnom životu nije Furlanima u Italiji priznato nikakovo pravo ni u školi, ni u jeziku ni u pismu.

Sada su švicarski Retoromani po prvi put stupili ravnopravno u kolo ostalih evropskih naroda. Taj događaj će možda imati i veće posljedice, jer je poznato da se Italija bunila protiv toga da se Retoromane prizna kao poseban narod. Tako je koncem prošle godine, na vijest da će Švicarska priznati retoromanski za četvrti državni jezik, glasilo talijanskih sveučilištaraca »Libro e Moschetto« napalo švicarsko Savezno vijeće, jer da je to izazivanje Italije i taj list je prijetio da će ta odluka pomoćni švicarsko-talijanski odnose.

Međutim izreka dr. P. Lansena u švicarskom Saveznom vijeću »Ni Nijemci, ni Talijanci ne dobili je i svoju zakonsku formalnu potvrdu.

Još jedan dokaz više kako se jedino u demokracijama mogu pravredno rješavati narodnosni problemi.

TALIJSKI KAPITAL U JUGOSLAVIJI

Po statističkim podatcima je u Jugoslaviji investiran 498 milijonov Din italijanskoga kapitala. Najveći italijanskoga kapitala je investiranega u industriji in sicer 319,8 milijonov Din. Italijani imaju 4 zavjeralne družbe, ki obratujejo u Jugoslaviji, od katerih sta dve popolnoma italijanski podjetji, dočim kontrolirajo ostali dve Italijani. To sta obe domači podjetji »Sava« in »Rosija-Ponsiers«. Iz statistike pomorskoga prometa pa je razvidno, da prevažajo ladje, ki plutejo pod italijansko zastavo, 39,4% vsega blaga, ki se natovaru in izkrucuje u jugoslovenskih lukah, tako da ima Italija od jugoslovenskoga pomorskoga prometa precejšnji dobiček.

ŠVICARICE

Zibju se teške barke, ruke žuljave voze Kad mesec zajedje i sve je tiho, skuro, pasaju svjetla. Na delo zovu noći, na delo brigi puno vaja poći.

Za njimi se plaze misli črne i modra sveća, muzika i tanac. Parčci tiho grabe more. Prignjena su tela.

prignjena i trudna se do rane zore, a pot va kapjah teških pada u more.

Pa kad sunce stane nad Kvarneron prekrat će gola tela i skure obraze. Ležat će mokre mreže, po prek boka armiraneh barki. Riba je pasala, kako sena mučna briga je ostala.

Bostjančić Ivan

FASISTIČNA ŽITNA BITKA Z NOVO VSEBINO

Mesto italijanskoga žita, sejejo sedaj jugoslovensko

Trst, junija 1937. — (Agis). — Pred leti je bila na višku fašistična propaganda, takozvana »Battaglia del grano« — žitna bitka. Po vasci so prodajali kmetom za drag denar žitne klase in druge simbolične znake, delali povorko, slikali Mussolinia s srpom u žitnem polju ali na mlatini. Vse to pa se je vršilo z namenom, da se predvsem dvigne proizvodnja italijanskoga žitnega prideika in da se oplenititi italijansko žito. Samo italijansko žito se sme sejati in ne drugo. Ta propaganda je tudi v naših krajih imela svoj izraz in mesto starega, dolgo preizkušena domačega semena, so morali pričeti s sejanjem italijanskoga žita, ki je nosilo ime: ali »ardito«, »montana«, »stropolis«, »noe« in druga. Določene so bile posebne komisije, ki so kmetu, ki je pridelal najljepši klas, nagradilo z odklivanji. Toda po kratki parletni praksi se je izkazalo to žito za slabo in pričeli so misliti na drugo. Obrniti so se morali na Jugoslavijo, odkoder so dobili novo belinsko žito, ki je zlasti bolj primerno za naša tla, kot pa so italijansko žito.

DOGAĐAJI U FAZANI

Pula, 30 maja 1937 — Prvog maja su u Fazani kod Pule uhapsili pet mladića, jer da su pjevali zabranjene pjesme. Prigodno sprovaljanja u zatvor natukli su ih mangelom. — U posljednje vrijeme se opaža ponovno tendencija da upotrebljavaju teroristička sredstva protiv protivnika fašizma, kao mangel i ricinusovo ulje.

— V Italiji so pričeli z veliko akcijo za gradnju in ureditve zdravih kmečkih hiš in stanovanj. Zveza posojilnic je takol predložila Mussoliniju načrt za finančno ureditve tega vprašanja in ponudila 310.000.000 lir letno kot posojilo vsem, ki bi potrebovali u to svrhu denar. V trch Benečijah bo dala vsako leto od 1937 do 1941 leta, po 12.000.000 lir posojila.

— »Lectura Romanum« je razpisal med ženami konkurz o temi »Od pohoda na Rim do ustanovitve imperija«. Delo mora biti pisano v dobrem jeziku in opisati mrti z največjo preprostostjo in jasnostjo umetniško (ital. izraz volisti; artistično op. ur.) in moralno vrednost Mussolinijevoga časa«. Nagrada znaša 5000 lir.

— Pomorski urednik »Daily Telegraph« konstatira, da je Italija, nakon što je dovršena gradnja 10 posljednjih podmornica, bezvjetno država na svijetu, jer raspolaže sa najjačom podmorničkom flotom. Italija ima danas stotinu modernih podmornica, ne računajući ovamo broj jedinica iz svjetskog rata. Francuska ima 85, Japan 64, Engleska 54 i USA 51 podmornicu.

— U jednom intervjuu Mussolini je dopisniku berlinskog »Lokal Anzeigera« kazao među ostalim i ovo: »Naša dva naroda mogu veoma dobro da saraduju, jer postoje mnoge zajedničke osobine, koje ih vezuju, iako se također razlikuju po nekim vrijinama i manama.«

Najmučnija je Golgota čovjeka, koji nema nikoga, da mu pomogne nositi teški križ; i kad pod njim padne, nikoga, da mu ga pomogne dići; i kad je na njem raspet, nikoga, da mu nakvasi vruća usta. Njegov se uzdah čuje dalje od grona.

Iz »Pogleda« Ante Dukića

KAKO SU UBIJENA BRAĆA ROSELLI

Carlo Roselli (kore) i njegov brat Nello ubijeni u Francuskoj.

11. o. m. otkriveno je to ubistvo u sumi nedaleko kupališta Bagnole sur l'Orne. Setači koji su tada prolazili opazili su u sumi kako leže dva elegantno obučena čovjeka. Bilo je čudno da bi takva gospoda u to doba spavala u sumi, pa su se setači približili da vide što je. Obavida neznanca bila su mrva potpuno otrezla u krvi. Smjesta nije obavijestila policiju, koja je brže stigla. Iz dokaznika koji su nađeni kod ubijenih ustanovljeno je da su to braća Roselli. Carlo, koji je star 38 godina, bio je direktor lista »Giustizia e Libertà«. Sabatino je bio godinu dana mlađi od svog brata.

Po svemu što je policija mogla saznati sigurno je da su braća Roselli bila namamljena u zasjedu od svojih političkih protivnika a bili su imali dosta i da su u sumi otišli su prije dva dana u Grand hotelu u sponumotu kupalištu Bagnole. U tom istom hotelu nazvano je i dan prije ubistva neki za sada nepoznat čovjek telefonom i ugovorio s njima sastanak u jednom manjem hotelu u mjestu Serte Mase. Braća su se uputila na sastanak, ali se više nisu vratila u svoj hotel.

Zlikovcima je lako uspjelo riješiti se braće, koja nisu ni slutila što im se sprema. Pregledom mjesta na kojemu je zločin izvršen ustanovljeno je da do borbe topke nije došlo. Braća Roselli ubijena su mučke po napred stvorenom planu.

Na putu između Alansona i Domocrona, pet kilometara daleko od mjesta zločina nađeni je automobil bez vozača. To je sigurno automobil, kojim su se poslužili ubice da dođu na sastanak, a u tim istim automobilom pobjegli su izvršivši zločin. U unutrašnjosti automobila nađeno je mnogo tragova krvi, a osim toga jedan pakleni stroj.

Osim paklenog stroja nađena je u automobilu jedna okrvavljena rukavica i patrona od revolverskog taneta. Pakleni stroj načinjen je od velike kutije za konzerviranje mlijeka. Iz njega je vrlo podudr komad silvone vrpce. Vrpeca je napojena. Prema tome je jasno da su zlikovci htjeli upaliti pakleni stroj i dovesti ga do eksplozije. On bi razvio automobil i tako uništio tragove zločina.

Bas nalaz tog paklenog stroja dao je policiji trag kojim treba da pođe. Vjero je vjerojatno da je to ubistvo u toj vozi sa cijelom vizom eksplozivja paklenih strojeva posljednjih dana u Južnoj Francuskoj. Tako je eksplozivno pakleni stroj u viaku Bordeaux—Ventimiglie u Perpignanu, u Serbelu na španjolskoj granici, u Toulouse i u Montpellieru.

Policija je već prije nekoliko dana uhapsila Talijana Campalla. On je s bombom u ruci lutao oko međunarodnog taneta u Serbelu koji spaja španjolsku sa Francuskom. Pronađena bomba bila je napravljena u obliku termosa bece. Sadržavala je vrlo jak eksploziv a po sudu stručnjaka načinjena je bez sumnje u tvornici koja je savršeno uređena za pravljenje paklenih strojeva. Uhapšeni Talijan priznao je da je htio dovesti dječ u zrak sponumuti most, a osim toga i konzulat valencijske vlade u Toulouse.

Nakon pregleda mjesta, gdje su nađena zaklana i nastrojena braća Carlo i Nello Roselli, organi francuske sigurnosti zaključili su, da su zločin tog političkog umorstva imali 36 sati vremena da pobjegnu, nakon što su izvršili svoj čin. Nalazi potvrđuju teoriju da se je automobil braće Roselli prevrnuo jer je naišao na postavljenu zapreku. Umorstvo je izvršeno kratko vrijeme nakon prevrnuća automobila. Obojica braće bila su ubodena nožem, a potom su zločinci ustrijelili Carla Rosellia revolverskim metkom u glavu.

Napetost u talijanskim antifašističkim krugovima sve više raste, te se očekuju uskoro nove političke osvete. Najenergичnije se poriče istinitost pisanja desničarskih listova, da su sami jezuiti izvršili umorstvo, jer su im navodno smetali Carlo i Nello Roselli.

Do sada su vlasti uhapsile dvojicu sumnjivaca, i to nekog Talijana Mariavano de Graziano i nekog, koji se je izdavao za Nizozemca Josefa Hildeshelma. Oni nisu osumnjčeni da su izveli zločin, već samo da su u njega nezavrano upleteni. Ništa potanje se ne zna o njihovim izjavama pred policijom.

Francuski ministar unutrašnjih poslova g. Max d'Ormeo juče je naredio upravniku javne sigurnosti da vodi nadzor nad svim Talijanima u Francuskoj.

„Popolo d'Italia“ o Talijanima na Guadalajari

Milano, 17. juna. (X). Poluslužbeni organ »Popolo d'Italia« donosi danas valren članak, za koji se drži da je potekao iz pera g. Benita Mussolinija. U članku pisac u glavnom nastoji da odgovori na neke nepovoljne kritike strane štampe o porazu talijanskih četa na sjeverozapadnom ratištu kod Sierre Guadalajare, i ujedno nastoji da izdigne velika djela fašističkih boraca u španjolskoj.

U prvom djelu opširnog članka o borbama na Guadalajari nepotpisani pisac, nastoji prikazati ogromne prirodne poteškoće, koje su hrabri talijanski dobrovoljci trebali da svladaju, prije nego što su se upustili u samu borbu. Potom prelazi na sam tok vojnih operacija i na veliko stavi pobjedonosno i hitno napredovanje talijanskih moćnih zornih četa. Naravno ističe, kako »su talijanski dobrovoljci u »prvim danima napredovali punih 40 kilometara prema Guadalajari. Francusko-rusko vodstvo u Madridu, nastavlja pisac članka, smjesta je uočilo veliki značaj strateškog položaja Guadalajare, pa se je požurilo da poduzme protunavalu. U tu su svrhu koncentrirali 20.000 svojih najboljih boraca na pogodne tačke ratišta za protunapadaj. Uslijedila je strahovita borba u kojoj su talijanski dobrovoljci raspolagali samo sa jednom jedinicom osom, koja je vodila do prvih bojnih linija. Ta jedinica ometa, bila je podvrgnuta žestokom bombardiranju ne-

da u što skorijem vremenu rasvijetli taj politički zločin. Čudno je, da je pred četiri godine tog istog datuma na samoj komemoraciji Matteottiju u Parizu naglo poginulo socijalističkom prvaku Claudiju Trèvesu i da je odmah zatim umro.

Posljednji broj Rossellijevog lista »Giustizia e Libertà« izišao je s datumom od 11. juna, ali je završeno njegovo štampanje upravo u onim časovima, 10. juna, kad su braća Roselli pogibala. Značajno je, da u tom broju list donosi kratak članak komemoracije Matteottija i Trèvesa i u tom se članku govori o značenju tih velikih pokojnika umrlih za ideju.

Podvlači obe smrti: Matteottijevu u Italiji i Trèvesovu u izgnanstvu. »Giustizia e Libertà« kaže da je u tome simbolizirana veza, između revolucionarne djelatnosti antifašizma u emigraciji i revolucionarne borbe u domovini. Dalje taj komemorativni članak glasi doslovno:

Ne možemo dostojno komemorirati smrt naših mrtvih ako ponovno ne ustvrdimo — i ne ostvarimo — prijedlog da se nastavi do kraja, sve neustrašive, našom borbom.

U ime Matteottija, Trèvesa i svih onih koji su dali u Italiji, u španiji, u izgnanstvu svoj život za ideju, pojačavamo našu borbu protiv neprijatelja.

prijateljskih zračnih snaga. Na toj etapi pobjedonosnog napredovanja talijanskih dobrovoljaca uslijedila je strahovita pogrška zapovjednika talijanskih dobrovoljaca »izdato je naredjenje za ostupanje, što smatram, da je bila najdubrovoljica. Na hiljade talijanskih dobrovoljaca bilo je prisiljeno da se povlači. Od 40 kilometara osvojenog terena ponovno se izgubilo punih dvadeset kilometara, dakte polovicu. U nastavku pisac članka ističe, kako bi bilo umjesnije govoriti o »talijanskoj pobjedi, a ne o neuspjehu ili porazu, ako se uzme u obzir, da se neprijatelju nije dopustilo da iskoristi u punoj mjeri ishod pojedne bitke. U toj bitci, ističe »Popolo d'Italia« poginulo je stotine i stotine hrabrih fašističkih boraca. Njihova smo imena u posljednje vrijeme objavili, »pa se nadamo, da će jednog dana biti posvećena. Kada će se zato ukazati prilika, da osvetimo te fašističke borbe, koji su tako junački prilič-svoju krv za obranu fašističke civilizacije na Guadalajari i gdje, to je ovog časa još nemoguće kazati.

Potom pisac prelazi na oštru kritiku pisanja strane štampe o porazu talijanskih četa, dok su još na hiljade ranjenih talijanskih boraca bili prepušteni u ruci neprijatelja. Naravno se osvrće na pisanje britanske i francuske ljevičarske štampe, za koje kaže, da su najneumjerenije u prosudivanju bitke na Sierre Guadalajari.

Radnici u Marseilleu oslobodili s talijanskog broda jednog talijanskog emigranta kojega su slom vozili u Italiju

Agencija »Radio« javlja iz Marsellea: Noćas se u marseillskoj luci dogodilo nezapamćen napad na jedan tamo usidren brod.

U ambulantnom odjeljenju talijanskog broda »Colino« bio je zatvoren neki Leonardo Orlo, koji je proteran iz Paname u Italiju. Orlo je čuvan specijalno straža.

Medjutim, oko 14 sati, a prije nego što je brod mogao da krene, na palubu broda navali su dokeri iz luke, »Guadalajari« u posudu, zaposjeli ladu, a potom su se spustili u ambulantno odjeljenje gdje su oslobodili onog zatvorenog Talijana.

Kada je najzad došlo do intervencije lučkih vlasti, dokeri su već bili napuštali brod, odvedavši sa sobom oslobodjenog Talijana.

KONCENTRACIJA »DOBROVOLJACA« U LOMBARDIJI ZA ŠPANJOLSKU

Pariski »Ouvrier«, u kojem saradnje mudrije Tabouis donosi, da se u Italiji organizira velika vojnička ekspedicija u španjolsku. Prema informacijama pariskog lista u Lombardiji se vrši koncentracija svih dobrovoljaca, koji su se bili prijavili svili dobrovoljaca. Računa se da će s ovim ekspedicijom biti poslano u španjolsku više desetaka hiljada talijanskih dobrovoljaca. Ove će dobrovoljce voditi samo talijanski oficiri.

NOVE TALIJANSKE ČETE ZA ŠPANJOLSKU

»Petit Journal« od 5. o. m. javlja, kako sam tvrdi iz najpouzdanijeg izvora, da se upravo nalazi na putu u španjolsku daljnjih 40.000 talijanskih dobrovoljaca. Tečajem zadnja dana postao je vrlo živ brodski promet između Palme i Ceute. Kao turisti stiglo je tečajem prošloga tjedna u španjolsku preko 500 talijanskih vojničkih specijalista.

Isti list tvrdi, da su se Rim i Berlin sporazumjeli podijeliti između sebe i tjavu španjolsku sa španjolskim Marokom,

kao što je u svoje vrijeme podijeljena Poljska. Glavina je svrha Rima i Berlina provesti kolonizaciju španje, ali ne na temelju aneksije, nego bi španja u cijelosti bila podijeljena između Italije i Njemačke u dvije njihove utjecajne zone. Dalje se spremaju Njemačka i Italija da u španiji osnuju svoja vojnička i flotna letilišta uporišta.

ZASTO NE USPJEVA IZMIRENJE U ŠPANJI

»L'Echo de Paris« donosi da se u službi Valencije nalazilo nekada 25.000 stranih boraca. Danas je taj broj znatno smanjen ne će premašiti 8 do 10 hiljada. Što se tiče oružja treba uzeti u obzir ruske tankove i aeroplane. Sve to skupa predstavlja dosta skromnu snagu. Ali na strani generala Franca nalazi se 55 hiljada talijanskih boraca i 7 do 8 hiljada njemačkih. Kad bi general Franco pristao na povlačenje stranih boraca, onda bi to značilo da obustavlja svaku daljnju borbu i da se priznaje poraženim. Pogotovo u slučaju u kojem bi londonski odbor u strane borce ubrojio i Marokance koji su ušli u španjolsku poslije 18. juna 1936.

Italijani su izgubili 1000 mrtvih na Guadalajari

Rim, 14. juna. Danes je bila objavljena četvrta lista padlih legionarijev u španiji. Iz te liste izahnj, da je palo u borbi na Guadalajari od 8. do 18. marca 1936. talijanov. Med mrtvima je i tuda general fašistične milice Albert Luzzi.

NEUSUGLASICE IZMEDJU BERLINA I RIMA ZBOG ISKORISĆAVANJA ŠPANJOLSKIH RUDNIH BLAGA

»Ouvrier« saznaje da u izmiedju Berlina i Rima nastale izvesne nesuglasice u pogledu španje. Primjećuje se rivalstvo u pogledu iskorisćavanja gvozdeno rude u španiji i španskom Maroku. Italija je sprječila da general Franco zaključi sporazum s njemačkim produkcima o eksploataciji rudnih blaga u španiji.

BRUTTO I NETTO PRIHODI RADNIKA U BRODOGRADILISTU »SAN MARCO« U TRSTU

6280 1937 1.30

Sett. 57-1936X

Totale ore da pagarsi	100	76 =
Contino		
Tacitazioni		
Ferie		
Rimborso spese		
Sussidi malattia		
Assegni familiari		
Totale delle competenze lordo		
DETRAZIONI	Cont. N.	Saldo netto
Imposta R. N.		
Prev. soc.	252	
Ass. Mal.	245	
Contr. sind.		
All. operai		
Affitto		
Dopp. az.	35	
Multe		
Anticipi		
Tratt. giud.		
Ass. disocc.		
Tassa celliti	40	
Mensa op.	34.50	
1%		
4%		
T	ST	
Paga netta L.		
		29 75

Neki dan je bila skupština radnika u brodogradilistu »San Marco« u Trstu. Jedan visoki funkcioner sindikata približio im »prilikom jednom sepavnu radniku i upitao ga:

»Što vam je, prijatelju?«
»Dogodila mi se nesreća u brodogradilistu.«

»A, tako? Što je to bilo?«
»Pa! mi je vreća s novcem na nogu. Srećom je u njoj bilo samo novac za isplatu radnika, pa nije ozljeđena opasna. Liječnik je rekao, da će ovako sve dobro proći. Ali da je u vreći bio sav novac, koji se od plaća odbija, mogla bi mi sigurno bila savim upropaćena...«

Da to nije samo običan vic, donosimo sliku jedne platne kuvertice iz brodogradilista »San Marco«. Ime i redni broj smo iz razumljivih razloga izostavili. Na kuverti se dobro vidi, da je taj radnik za 40 sati rada dobio 76 lira. t. j. po 1.90 lira na sat, a kada su mu odbili sve poreze, taksu i članarine, dobio je netto 29 lira i 75 centizima.

Preslušavanje umobolnika Pegula Mrach—Maracchia

Bregud, juna 1937. — Upravo čudne stvari se desavaju u ovoj našim krajevima u bližini granice. Preslušavanje je jedan naš stari čovjek, koji je inače umobolnik, čuo nešto raditi u jedan vrk koji se nalazi u blizini ceste Trst—Rijeka. Kada je već bio na radu, došla su k njemu trojica od pogranične fašističke milicije, te su pošli na sve moguće načine ispitati, kada je ovaj čovjek, tako umno bolestan, vidio što oni hoće, rekao im je da neće biti dugo vremena fašisti u našim krajevima. Čim je on ova izreku, odmah su ga ova trojica pograbi i oveli u hardine na preslušavanje u kasarni. Svega za dva dana ga je čula okolica pozna kao naša bolstona, pa su ga i u hardinu nepoznatih posliki kad su vidjeli s kime imaju posla.

Pegule Mrach—Maracchia

Corriere Istrianu donosi napredovanje u čin majora urkih rezervnih kapetana prema Službenom činovnu listu. Kad je spomenuto sve nastupilo:

»Koliko dozvoljeno, među gore navedeno drugore treba ubrojiti, s istim datumom unapređenja, i misij direktora on. Giovanni Maracchia, ali je objavljen njegovog imenovanja moralo biti odloženo, jer se u posljednjem času ispostavilo da nedostaje kraljevski dekret koji bi i za svoje vlasti bio naveden kao za njegovu grašku Ministarstvo rata, on se radio u spiskovniku do sada pod svojim starim imenom Mrach (Mrak), a ne po novom Maracchi.

Apel pretsjednika Baskijske republike demokratskim državama

Pretsjednici Baskijske republike uputio je jedan manifest svim demokratskim vladama u kome kaže da talijansko-njemačko-arapska invazija uništava Baskijsku republiku, koja je jedna od najstarijih demokracija. Baskijska vlada u sporazumu s generalštabom nastavit će obranu.

MALE VESTI

— U Splitu su u nedjelju održali kod Matića na Bačvicama vokalni koncert članovi Milanske Scale, sopran Eleonora Scagliarini i bariton Enrico de Franceschi.

— U Puli je osuđen na 4 mjeseca zatvor i 1000 kuna kazna, jer je Ivana Brunčića također iz Lindara, ranio nožem u glavu.

— Pri Sv. Križu blizu Ajdovšine je bilo 2 dni znova imenovani za tajnika krajevine fašistične organizacije Julij Geradzuzzi, katera je zadnje čase zastopao Anton Piccini.

— Mihovil Brajković, nastanjen u Barama, osuđen je na 9 mjeseci zatvora i 400 lita globe zato što je na svojoj nivi postavio znak za hvatanje zečeva. Obrana da su mu zečevi pričinili u polju veliku štetu nije pomogla. Kazna mu je izrečena tako stroga i zato što je zaprijetio poljari, koji ga je zatekao na djetu, ako ga prijavi.

— Milan Suran pok Ivana iz Berman, star 20 godina, osuđen je na tri mjeseca i 15 dana zatvora i 1200 lita globe zato što su ga uhvatili da paze gorkiju.

— Anton Rosanda Nikolini iz Vinokurana pao je na radu s jednog mosta i zadobio je unutarnje ozljede. Zadržan je u bolnici.

— Josipa Dorića iz Ližnjana, starog 57 godina, pregazio je auto. Zadobio je teže ozljede i prevezen je u puljsku bolnicu.

— Krameru Ivanu Antonovom iz Motovuna poslao je Mussolini 600 lita zato što mu je žena rodila dvojke.

— Ilija Redentić u Puli dobio je na lutriji, koji se pridružio s koncem tunja oko 38.000 lita. Dario je tu lutriju sa poslali papa, talijanski kralj, Mussolini, Ciano, Alfieri et komp.

— Nagrade za dvojke. V posljednjih devet ljet, ko se je u vsej državi tako zelo povećalo obće skrbstvo za naravni prirastek prebivalstva, su priheli deliti tu deli nagrade novoporočencem ter materim, ki povijio dvojke ili celo trojčke. Take nagrade delijo tudi pu Juljski kralji, kjer pripadajo v pretežni većini primorov slovenskim družinam. Tako so je dni prejel nagrade za dvojke po 600 odnosno 800 lita Peter Božanič u Karlovc, Justina Juren v Temenici, Karel Druškova v Gorici in Ivani Mihelič v Dornberhu.

— Izlet na Učku je pridružio prošle nedjelje HPD Sušak. Na izlet se išlo kamionima.

— Trodnevni izlet u Trst, Goricu i Metke iz Slovenije organizira se posebnim vlakom za 29 o. m. Organizira »Putnik«. Ide se kolektivnim pasosom.

— U Medulinu je prošle nedjelje održano nogometna utakmica između medulinskih donopolavara i puljskog Gufa. Pobjeđili su Medulinci sa 4:3.

— Jakov Sverko Jatlovič, star 28 godina, iz Lanišća, poginuo je u krapanjskom rudniku. Gurajući vagonet ugljena, težak 2 tone, na uzbrdici, pousitilo se nu sile, vagonet se vratio, prevratio ga i usmrtilo. Pokopan je u Labinu.

— Posebni izletnički vlak ide 27-29 juna u Ljubljano. Cijena je 35 lita za polazak i povratak.

— U krapanjskom rudniku ranjen je i rudar Josip Tencić iz Labina. Ostate u bolnici tri tjedna.

— Rađeni na cesti Pula—Marčana ranjen je Vladimir Bilić iz Lobjrca, star 17 godina. U bolnici ostaje 20 dana.

— Bosko Hristić je imenovan novini jugoslavenskih povlaničom u Rimu. Dosađani poslanik u Rimu Jovan Dučić ide za poslanika u Bukurešt.

— Talijansko-jugoslavenski stalni privredni odbor sastaje se 28 o. m. u Rimu. Na konferenciji, koja je g. Pijla pomoćnik Ministra inostranih poslova, imao sa talijanskim stručnjacima, utvrdjeno je da se prvi sastanak stalnog privrednog odbora talijansko-jugoslavenskog održa 28 o. m. u Rimu.

— Prema službenim podacima iz tajništva fašističke stranke u Rimu, brojno stanje fašističkih djeci i mladih organizacija na 31. svibnja bilo je 5.510.815 članova. Broj članova tih organizacija porastao je u posljednju godinu dana za 182.850.

— Suverenitet Italije u Abessiniji priznala je Švicarska. Jer je državni savjet usvojio odnoshnu odluku Saveznog Vijeća.

— Prema službenom saopćenju zaplijenili su Talijani u Abessiniji od 3. listopada god. 1935. do 31. svibnja ove godine 220 hiljada 814 pušaka 1420 pištolja, 253 stotne puške i 177 topova.

— Nova pomorska divizija obrazovana je u Italiji od moderniziranih dreadnoughta »Conte di Cavour« i »Julio Cesare«.

— Talijanski brod, koji je vozio prislone jednog talijanskog emigranta u Italiju silom su zaplijeli lučki radnici u Marselju te su emigranta oslobodili.

— Mario Nordio, urednik »Piccola«, boravio je ovih dana u Splitu. Nordio sprema knjigu o Jugoslaviji, a u Splitu se interesirao za kulturne i političke prilike.

— U Milanu je otkriven spomenik nemačkom piscu Goetheu.

— Protjedniku talijanske vlade predano je poslanik republičke San Marino i milijun lita, kao dar talijanskoj vladi, iz kojega će se dijeliti nagrade vrsnim talijanskim oficirima.

— Graf Carlo Storza objavio je u Bruxellesu svoju najnoviju knjigu pod naslovom: »Sinteza Evrope«.

HRVATSKE ŠKOLE U GRADIŠČU

U posljednjem broju bečkih »Hrvatskih novina« napisao je zastupnik u pokrajinskom saboru i književnik Ignac Horvat uvodnik u kojem se osvrće na novi zemaljski gradišćanski školski zakon s obzirom na nastavi jezik.

Poslije hrvatskoga školskog nadzornika dobili su gradišćanski Hrvati i svoj školski zakon i zakon o nadzoru škola. Novi školski zakon utvrđuje pravo gradišćanskih Hrvata, da njihova djeca dobiju poduku u hrvatskom jeziku. To je prosvjetno pravo najjasnije istaknuto u § 7., koji, po »Hrvatskim novinama«, glasi:

»Na državnih i općinskih školah određuje podučavni jezik Zemaljski školski savjet, ki prije posluhne općinski školski savjet, a na konfesionalnih školah crkvena oblast, pri čem se mora ovih određuje državi.«

Podučavnim jezikom valja ili državni niški jezik, ili ki drugi materinski jezik djece. Za niški djetu je podučavni jezik niški. U tom slučaju, kada je podučavni jezik drugi nego državni, mora se niški jezik podučavati u svih razredih, no u prvom razredu samo u drugog polovici školskoga leta.

Najvažnija je pak 3 točka, ka glasi, kad od hrvatskih općin govornice, ovako:

Ako su stanovnici jedne školske općine barem 70 posto Hrvati, onda je podučavni jezik hrvatski. Ako je broj Hrvata od 50 do 70 posto, onda se podučavaju hrvatska djetu, niški, niški i hrvatski. Ako ne dosiže u selu broj Hrvatov niti 30 posto, to je, ako je zdola 30 posto, ali je u školi hrvatske djece, onda će zemaljski školski savjet dozvoliti, da se u toj školi hrvatski jezik podučava kot nezapovidani predmet, ako ta nauk u hrvatskom jeziku polskuje, najmanje 20 hrvatske djece. Procenti se računaju po državnoj statistici, to je po popisu ljudi od leta 1931.

Ona je taj zakon povoljan za Hrvate, dokazuje činjenica, da će se poduka vršiti u hrvatskom jeziku u daljih 16 hrvatskih sela, gdje se do sada uopće nije učilo hrvatski.

Zakon o nadzoru škola daje veliku ovlaštenja hrvatskom školskom nadzorniku, koji pregledava škole s hrvatskim nastavim jezikom i t. zv. hrvatsko-njemačke škole.

U Zemaljskom školskom vijeću bit će i nekoliko Hrvata. Za taj zakon glasovali su u zemaljskom saboru jednoglasno i 14 niških Hrvata.

TALIJANI SU OPTIMISTI U POGLEDU SVOG IZVOZA U JUGOSLAVIJU.

Talijanski izvoznici predstavnici velike izvozne talijanske industrije pokazuju veliki optimizam u pogledu razvoja talijanskog izvoza u Jugoslaviju poslije beogradskoga sporazuma. Oni ističu naročito da se radi na duži rok, pošto je predviđeno vrijeme od 5 godina, koliko traje i politički sporazum. Talijanska industrija se nada, da će se moći plasirati na našim tržištima. To važi naročito za tekstilnu industriju, koja i danas ima odličnu prodaju u Jugoslaviji. Talijanski krugovi misle, da će talijanska tekstilna industrija moći da podmiri polovinu uvoza Jugoslavije. Ističu se i dobri izgledi za automobilsku, aeronautičku, elektrotehničku i parobrodarsku i ostalu industriju. U posljednje vrijeme pokazuju se veće interesovanje talijanske industrije u Jugoslaviji. Traže se zastupnici, koje godne talijanska industrija učestvovali će na Beogradskom veleposlanju, gdje će imati svoje naročiti paviljon.

Osvježena nova zgrada Dopolavora u Medulinu

U Medulinu je prošle nedjelje na vrlo svečan način osvećena nova zgrada Dopolavora. Dopolavoro je posvećen Teodoru Lazariću, poručniku palom u Africi, kojega su roditelji rodili u Medulinu. Na svečanost su dopremljeni Dopolavoristi iz Premanture, Banjola, Ližnjana i Sikanja, koji su se najčešće u — materinju izetala. Medulinski dopolavoristi su otpjevali nekoliko pjesmuna. Dopolavoro nosi ime »Lazzari«.

GOSTOVANJE ANSAMBLA TALIJANSKIH SOLISTA U JUGOSLAVIJI

Udruženje »Artisti lirici italiani associati« priredjuje turneju po Jugoslaviji, te će u Zagrebu nastupiti na dvije predstave sa krompečnim solističkim ansamblom i pod muzičkim vodstvom dirigenta Romola Castellonite, a uz sudjelovanje zagrebačkog opernog orkestra, zbora i baleta. Dne 26 o. m. daval će se Verdijeva opera »Aida«, a 27 o. m. »Traviata«. Na ovim izvedbama sudjeluju mnogi istaknuti solisti prvih talijanskih opernih pozornica među njima i sa nilanske Scale.

ZELJENIČKA NESREĆA KOD GORICE

Trst 16 juna. Za vrijeme oluje, koja je noćas bjesnila u Juljskoj Krajini odronila se kornila kamenja na jedan teretni vlak nedaleko jedne mosta na pruzi Gorica—Podbrdo. Pri ovom odronu stradala je kompozicija ovoga vlaka, koji su sačinjavale dvije lokomotive i 37 vagona. Devet vagona je iskočilo iz tračnica, a tri su se vagona trgnula u ponor pali u rupu kod Seče. Steta iznosi 200.000 dinara a ljudskih žrtava nema. Zeljenički promet na ovom dijelu pruge je obustavljen, ali će tokom dana biti uspostavljen, čim druga bude očišćena.

PREGOVORI O SLOVENSKI MANJŠINI NA KOROŠKEM

Ljubljanski »Slovenec« primaša poročilo iz Dunaja 12 junija o nameravanom obisku kancelara Schuschnigga Beogradu, pa med drugim pravi: V kancelarijevom uradu se toreb mnogo govori o bližnjem potovanju zvezneg kancelara iz jugoslavenske prestonice. Vaš dopisnik je tuđi izvedel, da so pri zvezneg kancelarstvu sedaj na to pripravjeni, da začnejo razgovore o slovenski manjšini na Koroškem, če bi jugoslavenska vlada takšne razgovore želela in izrazila takšne želje glede ureditve tega vprašanja vsaj istočasno, ko bi se dosegel sporazum glede vseh ostalih vprašanih in bi se podpisale kakšne pogodbe, podobna Italijansko-jugoslavenski. Kakšni so v tem pogledu nameni avstrijske vlade ni znano. Znano je le, da so to vprašanje proučile, in sicer resno proučile.

U CICIARIJ NAKON SPORAZUMA

Podgraj, 6. juna 1937. Mnogi naši ljudi koji imaju svoje rodjake već nekoliko godina u Jugoslaviji, mislili su da će nakon sporazuma moći da ih posite bez ikakvih poteškoća ali ove nade nisu se obistinile. Mnogi su već pitali na našoj općini dozvolu da bi posjetili svoje rodjake, a na općini nakon višesatnog ispitivanja i istraživanja sa strane zato postavljenog činovnika, odgovorilo je našim ljudima da ne mogu dobiti dozvolu, jer da se njihovi rodjaci nalaze u nekim antifašističkim organizacijama, te da ih s'oga ne smiju posjećivati.

KAKO SU NAŠI U TRSTU PRIMILI LJUBLJANSKU OPERU

U opširnijem izvješćaju o gostovanju ljubljanske opere u Trstu, donosi beogradski »Politika« 11. o. m. i ove rečke, koje radi njihove zanimljivosti prenosimo: »Slovenski živali u Trstu, poslije više od 20 godina, ponovno je čuo sa pozornice slovenske riječi i to ga je uzbuđivalo više nego ikada — Naši Slovenci, naročito Slovenke, bili su očito uzbuđeni. Čitavilo pola sata prije došli, kada je prestava počinjala, kuća je bila ispunjena.

Tačno u 9 sati zastor se digao. Cjelokupni ansambl bio je pozornici. Nastao je neopisni aplauz. Ljudi su se dizali, pozdravljali, vikali, tapšali. Nekoliko minuta se talasala cijela dvorana. Orkestar opere je zatim zasvirao talijansku himnu. Ljudi, u najvećem broju sa značajna fašističke organizacije, burno su aplaudirali. Odmah zatim orkestar je zasvirao jugoslavensku himnu. Sala se još jednom proćimala od aplauza. Žene više nisu krile svoje suze. Naši simpatični Slovenci i Slovenke pri početku sviranja himne nisu mogli da se više ugrube. Glasovi ljudi su počeli. Ljudi su bljedia lica promatraju ove prizore, koji su tako iznenađeno porinčili duše ogromnog broja publike.

LJUBLJANSKA OPERA NA RIJEČI

Na jesen ide na turneju po Italiji Prestave ljubljanske opere na Rijeci doživjele su sličan uspjeh kao i u Trstu. Naročito subotnja predstava Gotovčevog »Ere s oing svijetla« u Fenici prenašila je svako očekivanje. Kazalište je bilo dupkono puno i pridbada je doživjela ogroman uspjeh. Kao i prve večeri predstavi su prisustvovali brojni posjetitelji s Rijeke, a isto tako i Suške, koje dobro zastupaju. Autor Gotovca kao i pojedini glumci bili su snoć poslije svakog čina izlazivši dugotrajnim aplauzom i nagradjeni sa tri prekrasna lovorvijenca. Riječka kritika izražava se također najlaskavije o izvedbi.

Početakom jeseni krenut će ljubljanska opera ponovno na gostovanje u Italiju i obići će Milano, Genovu i Rim.

HRVATSKA-SLUŽBA BOŽJA U ZADRU

Zagrebački listovi javljaju: Prema vijestima iz Zadra spor između uprave hrvatske crkve sv. Mihovila i tamošnjih crkvenih i upravnih vlasti nalazi se u stadiju povoljnog rješavanja. Našim će crkvenim vlastima biti dana zadovoljština, te će se u buduće nesmetano moći obavljati služba božja na hrvatskom jeziku.

V TRŽASKIH TOVARNIH, ZLASTI LAJDEJELNICA, PRIMANJUJE ŽELEZA, DELAVSTVO VČASHI PO 14 DNI IN VEĆ PRAZNUJE

Trst 16. junia 1937. — (Agis). — Posljedica Italijanske fašističke autarkične gospodarske politike, ki je bila nužna, se je sedaj pokazala. Italiji je prišlo primanjkuje vlasti u industriji sirovin, predvsem železa in sploti siročega materijala, ki ga doma ne more producirati, ki ga pa radi za gradnje in oboroževanje u izobilju. Jasen dokaz temu je često praznovanje delavstva po tovarnih težke industrije. Često tudi po 14 dni in več prekliceno z vanje delo in tako da prispe najmanjši materijal za nadaljevanje gradnje. Zlasti je pri tem težko prizadeta lajdejeljniška industrija, ki zaposljuje v okolici Trsta na tisoče delavstva in se zato vsako tako praznovanje u javnosti takoj opazi. Vodstvo se ob takih prilikah navadno izgovarja da še ni prispel naročen materijal, ki se je zakasnil na poti radi kakih tehničnih ovir.

JURINA I FRANINA

Jurina: Ca to silješ, Franino?
 Franina: Pogledaj — znan da ćeš se čuditi.
 Jurina: Po malo Maru, pa to je ona stara »Nasa Glava«. A od kada je?
 Franina: Gleđaj — tu plše — 23. junija 1887.
 Jurina: Pa to je justo 50 lit. A ča može bit tako triškrega unutra da si se tako zadubija?
 Franina: Slušaj, da ti na glas pročitan. (Čita):

— Prinos k talijanskoj kulturni u Istri. Pod tim naslovom primismo iz Novinja 18. t. m. sljedeće rečke: Kad bi svić sudio, g. uredniče, istarske Talijane po riječi i frazah njihovih, morao bi se zaista o njih stvoriti najpoptuliji sud, kao o plemenu slobodnoga, pitomu, navedeno, mirno i vrlo naboženo. No, kadu Bağı riedki: su danas mi, koji ujevrij praznim riečim i ljetim frazom, kakovih imadu puna usta našli plemeniti suđedi talijanska gospoda. Tko čita njihove novine a tko puzna njih u dušu kako mi, mora doista uzhičknuti: e, bora mi to ti je plemeniti narod! Ali se na nesreću rieči i fraze neslažu kod njih sa činjenicama, sa djeli.

Na vidiš, to ti je iz »Nase Sloge« prid 50 lit.

Jurina: Pa ča to ima sa današnjim vremenom.
 Franina: I ti ne vidiš. St ti, samo primini dan, misto 23. junija 1887. stavi 23. junija 1937.
 Jurina: Po svić nemili, imaš pravo. Sad su mi se oprle oči. Pa to je justo kano da sad u sigri stajeta.
 Franina: Ni isto ne. Jer to sad ne može štiti. Sad se sloge ne moru tako pisati.
 Jurina: Ali sve eno »svit zna ča je crno i ča je bilo.
 Franina: Naučili smo se u ovih zadnjih pedeset lit i štiti i pisati.
 Jurina: I vidimo na prvi pogled ča je pliva, a ča zdravo zrno.
 Franina: Samo ko ovi drugi svić ča štije i i naše i talijanske foje zna odiliti tu plivu.
 Jurina: Ja se nadam da se prah ne može sviju hitati u oči. A oni ča ne vide, oni neće da vide.
 Franina: Ti će na svojoj koži očititi tu svoju silpu! — — —
 Jurina: — — — kano ča smo je mi oćutili. Samo da ne bude kasno.
 Franina: Dobra škola ne dođje nikad kasno.
 Jurina: Sve eno bi bilo bolje da prije progledaju.
 Franina: Bilo bi bolje i za njih i za nas.

RADI OBAVČENIA JAVNH LOKALOV PO PROSTORU PROPADAJU U TRSTU KAVARNE ALI PA JIH SPREMINJAO V MAJHNE BARE

Trst, 10. junija 1937. — (Agis). — V Trstu se število kavarne vedno bolj manjša in tudi so vedno bolj prazne gostov. Deloma je temu vzrok postajanje gospodarskih razmer. Kot glavni vzrok pa navajajo preveliko obdavčenje kavarni in zlasti gostiliških prostorov. Kakor je znano, so javni lokali u Italiji obdavčeni, poleg ostalega, tudi po svloven, obseg in po površini lokala. Druvek se tako računava od kvadratnega metra. Ni čudno, če torej kavarne pri majhnem prometu ne morete vzdržati vesle brećen. Mnogo kavarni je zato propadlo nekatero pa so spremile v bare, v katerih je je nar mlaz in človek lahko le minogrede kaj zavžije. Zlasti je prizadelo kavarneje zadnje posojilo na nepremičnine. Majhen gostilničar v okolici Trsta je n. pr. moro plaćati tega posojila 118.800,— ker se računava posojilo od promatne vrednosti nepremičnine, je gotovo ta davak v središću mesta preslagal vse stvarne plaćilne moćnosti lastnikova.

UMRO NAJSTARIJI ČOVJEK U PULI.

U Puli je ovih dana umro Lovro Sila (Talijani ga pišu: Silla), koji je 9 avgusta prošle godine navršio 100 godina. Pok. Sila je bio rodom iz Lovke kod Divače. Medjutim — lokalna štampa ističe tim povodom izdržljivost talijanske rase, naročito Talijana uz granicu, kojima da pripada i slodožnji Lovro Sila, ili po njihovu: Silla Lorenzo.

Samo toplja sadašnjost može da se oplodi, i da rodi zdravu budućnost. Mrzla sadašnjost ne može da bude majka budućnosti.

Iz »Pogleda« Ante Dukića.

NAŠA KULTURNA KRONIKA

ISTRA I HRID

U posljednjem broju zagrebačke revije «Hrvatska Prosvjeta» izašao je ovolikim prikaz knjige prof. Nikole Žica o kojoj smo i mi pisali u br. 49 od prošle godine. Budući da se autor dirao donekle u tom članku i na prikaz te knjige u «Istri», to donosimo članak iz «Hrvatske Prosvjete» u cjelosti, smatrajući da se mišljenje izneseno u «Hrvatskoj Prosvjeti» poklapa sa mišljenjem pokretača biblioteke «Hrid», pa radi toga lojalno registramo i to mišljenje. Ujedno napominjemo, da su zagrebački dani i listovi, koji su u namjeni skoro iste zamjerke popratnom pismu priloženom knjizi kao i mi.

U Zagrebu je prije nekoliko mjeseci pokrenuta nova biblioteka «Hrvati izvan domovine» (HRID), koja je kao prvi zvezak izašla knjiga našeg suradnika g. prof. Nikole Žica «Istra» O potrebi ovolike biblioteke ne treba trošiti ni jedne riječi. Mi smo Hrvati pokazivali vrlo malo pažnje i brige za naše suradnjačke koji nisu s nama u istom državnom sklopu: bili smo neuhajni i za naše iseljenike i za naše manjine, koje su razasute u Italiji (Istri), Austriji (Burgenlandu) i u Rumunjskoj. Taj neuhaj je toliko, da nemanu ni priručnika, a kamoli naučnih radova o tim Hrvatima, i sva literatura u tom pogledu mogla bi se na prste nabrojiti. Uporedo s tim i naša briga oko učvršćivanja duhovnog jedinstva s tim hrvatskim skupinama tako je nezadovoljna, da se o njoj pravo ne može ni govoriti. Zamislimo samo naše oaze po Americi: šta smo ni u stari domovini učinili, da im damo dobre škole i dobre knjige koje bi djecu naših iseljenika barem duhovno vezale uz stari domovinu, uz otkriveni kraj? Neuhaj je očit na svim stranama. Dok veliki narodi vode brigu, tako reći, o svakom pojedincu svoje narodne zajednice, mi to prepuštamo vremenu i slučaju, a ako nešto ne ide prema našim željama, onda kukamo i jadikujemo i optužujemo, premda bismo morali prije svega optužiti sebe. I zato treba posebno pohvaliti svako nastojanje, da se s tom našom apatijom prekine Biblioteka HRID, ako nadie dovoljno razumijevanja kod naše javnosti, mogla bi dobiti veliko značenje u nastojanju da se pravilno postave problemi naših iseljenika i naših narodnih manjina. Pokretati su u poratnom dobu knjizi, istaknute su, u njima u pritom redu do kolenja duhovnog, kulturnog jedinstva svih Hrvata bez obzira gdje se nalazili.

Ovom jedino ispravnom načelu prigovorili su nekoi zagrižani duhovni, jer da se pokretači odriču svojih suradnjačaka. Logika nije čisto pravilna partizana, pa ni u ovom slučaju. Ako pokretači istaknu svoje uvjerenje — a to mora biti i uvjerenje svih zrelih ljudi — da Hrvati kao cjelina, ne će nikada biti u jednoj državnosti, izrekli su jedino samo tako rasu činjenicu, da upravo mi sve Hrvate okupili u jednu državu, to bi doista morala biti — panga, jer nema kontinuiteta, na kojem se ne nalaze Hrvati u većoj ili manjoj skupini, a pangaizmo je sigurno od prikovarača vrlo daleko.

Kao što obično kod nas biva, tako je i u ovom slučaju došlo do izražaja — naša sklonost da previdimo glavnu stvar, te se isvatamo sitnički. Jedan recenzent knjige g. Žica prigovorio je — imenu biblioteke, jer da se ne mogu na pr. pod pojam Hrvata izvan domovine strpati i Hrvati u Istri, jer da su oni u teritorijalnoj zajednici sa Hrvatima u Hrvatskoj. Kolumbovo jaje nije otkriveno, jer je svakom jasno, da je teritorijalna povezanost Hrvata u Hrvatskoj i Hrvata u Istri očita, ali kad hoćemo već biti cjepljivaci, možemo svejedno postaviti pitanje, da li su doista Istrani u jednoj domovinskoj cjelini s ostalim Hrvatima. Hoće li, na pr. Nijemci iz Reicha kazati za Sudetske Nijemce, da su u njemačkoj domovini? Ja bih lično usvojio mišljenje, da istarski Hrvati nijesu, na žalost, sada u hrvatskoj domovini, jer pod hrvatskom domovinom razumijevamo onaj teritorij, na kome se nalazi u jednoj zajednici većina Hrvata. Međutim prihvatili mi jedno ili drugo tumačenje pojma domovine, za stvar je čisto irelevantno. Sigurno je kod pokretača odlučivo: Americi i Hrvatima u Istri nije jednak prema narodnoj cjelini ni prema domovini. Kako bismo, onda, nazvali biblioteku, u kojoj bi izlazile knjige i o jednom i o drugim i ostalim Hrvatima: Biblioteka hrvatskih manjina? Ne možemo. Biblioteka za iseljenike? Istrani nisu iseljenici. I onda, nadajte imne, koje bi bilo tako simbolično kao što je ime HRID?

Knjiga g. Žica prvi je dio njegova djela o Istri. Drugi zvezak Hridi donijet će antropogeografski dio. Ovakv izdici dio odaje pisca stručnjaka, dobra stilistu, izvrsnu poznavaoca istarske zemlje, ujedini geoloških, hidrografskih i klimatskih osobina. Premda je predmet, sam po sebi, opor za nestručnjaka — a takav sam i ja — ipak umjesnim uporedbama, širinom pogleda, siliskom jedrinom, knjiga čitaocu pruža užitek. Kad izadje drugi dio knjige, mi ćemo u ovoj domovini sigurno prikaz. Zasada samo upozorujemo svoje prijatelje na ovu potrebnu biblioteku. — M. U.

DR. HENRIK TUMA: IZ MOJEGA ŽIVLENJA, SPOMINI, MISLI I IZPOVEDI

V Ljubljani, 14. junija 1937 (Agis). V zacetku tege meseca je izšla u Ljubljani, u našem listu že napovedana, knjiga spominov Henrika Tume pod naslovom «Iz mojega življenja». Ker bomo knjigo posebez strokovno ocenili, se omejujemo danes le na kratko poročilo in na opozorilo naših rojakov na ta nov dorodek na našem književnem trgu. Vsa knjiga se, na našem prav malega, nanaša na našo ožjo domovino in na dogodbe in spomine osebe. Knjigo je izašla «Naša založba», kjer se tudi naroča, ter stane v platno vezana Din. 150.— v polusnje na 180 Din. Plačuje se tudi lahko v obrokih in sicer mesečno po Din. 30. Naročilo po navadni dopisnici je naslovljeno na: «Naša založba», Ljubljana. Groharjeva ul. 2. Delo obsega okoli 500 strani velikega formata na najboljšem papirju in je na zunanje zelo lepo opremljena. Knjigo je opremil arhitekt Bojan Štupica.

Sastavljanje molba za državljanstvo

Nekoi se emigranti obraćaju raznim posrednicima za sastav molbe za državljanstvo i za upute o proceduri. Za taj posao mora da plate i veće svote, prema zvanju posrednika. Napominjemo svim organiziranim emigrantima da se u svim pitanjima glede državljanstva obraćaju svojim emigrantskim društvima, dok ostali emigranti, koji žive u mjestima gdje nema emigrantskih društava nek se obrate Jugoslovenskoj Matlici — Jugoslovenska Matica u Zagrebu nalazi se u Varšavskoj ulici br. 6.

PREDAVANJE O RIKARDU KATALINIĆ-JERETOVU NA ZAGREBAČKOJ RADIO-STANICI

16. o. m. održao je na zagrebačkoj radiostanici predavanje o Rikardu Kataliniću-Jeretovu unije član zagrebačkog kazališta g. Andrija Gerašić. Naslov predavanja je bio: Primjeri iz hrvatske književnosti; Rikard Katalinić-Jeretov — Životopis i «Inje». U početku je predavač u par riječi prikazao životopis našeg barba Rike. Rodjen 8. 1. 1869 u Voloskom. Predli su mu došli iz Trogira u XVI stoljeću. Po osnivanju Istarske loze Katalinić uzgoje pseudonim Jeračov, pa je svoje prve pjesme u «Našoj Slozi» polipisao sa: Veljko Jeretov. 1907 bio je izabran predsjednikom Matice Dalmatinske, a 1918 ide k Družbi Sv. Cirila i Metoda u Opatiju, Rat — i barba Rike postaje vojnikom na silu, ali i tada pise, iako pod pseudonimima Joja Jatačan i Dragan Zorančić.

Iza rata uređuje u Zagrebu list «Adriaticko Jugoslavo» — kasnije je tajnik Jadranske straže u Splitu, a sada je predstojnik Matice u Splitu. — Izađe je sedam knjiga pjesama i dvije knjige proze. Iza toga je u Gerašić pročitao nekoliko crtica iz «Inje».

Ovo je već treće predavanje Andrije Gerašića o istarskim književnicima. Prvo je bilo o Matku Bašljanu, u čemu smo na ovom mjestu pisali; drugo je bilo o Viktoru Caru-Emimu. Tada je, uz životopis čitao i odlomak iz «Usahlog vrela».

NAŠI V «SODOBNOSTI».

Izšla je peta številka «Sodobnosti», u kateri so sodevolali med drugim stegni naši rojaki: A. V.: Slovanski politični razvoj in problem sodobne politične orientacije; Ivo Gruden: Avtorizam duha. — Grlice in Edward Kocherle (pesnik); Ciril Kosmač: Končal svojo novelo: «Življenje in delo Venca Povška»; Avgust Pirjevec: En rešitev «Prešerna»; Zamimiva pa sta še članka Slovenska manjšina na Koroskem in članek Frana Zwitterja: Korosko vrašanje. Revija stane letno Din. 120.— in se naroča na naslov: Ljubljana, Brez št. 10, 14.

RADETIČEV ČLANAK O SVADBENIM OBICAJIMA U ISTRI

Prigodno priredbama Hrvatskog kulturnog lista u Zagrebu, izašao je u «Jutarnjem listu» od prošle nedjelje opisan i vrlo dobar prikaz svadbenih običaja u Istri iz pera g. Ernesta Radetića, urednika «Malog Istranina», pod naslovom: «U krajevima koji u kulturnom tjednu u Zagrebu neće biti zastupani Svadbeni običaji u južnoj i zapadnoj Istri».

VIJESTI IZ ORGANIZACIJA

IZ DRUŠTVA «ISTRA» U ZAGREBU

CLANSKI SASTANAK NA TREŠNJEVKI. Za Istrane na predleju Trešnjevke održava se članski sastanak u nedjelju 20. junia u 10 sati ujutro u gostioni Mike Mihajevića. Na sastanku će se govoriti o načinu izvajanja zaključaka zadnje izvanredne glavne skupštine, naročito glede pravilnika. Pozivaju se svi Istrani da sastanku u čim većem broju prisustvuju. — Odbor.

OSTAVKA ODBORNIKA. Uvažena je ostavka na častl odbornika Ferencića Jakova. — ODBOR.

«KRANJSKA SLOGA» JE ŠLA PET NA MEJO

Kranj, 11. junija 1937. V nedjeljo, dne 6. t. m. je priredila naša «Sloga» v sokolskom domu v Zireh koncert na katerem so poleg društvenega pevskega zbora pod vodstvom pevovodje Lov. Lasića sodevolovali tudi mladi violonisti g. Ivan Kumer ki ga je na klavirju spremljala učitelica glasbene šole ga, Nilka Fakinova. Nadalje trije mladi harmonikarji in sicer bračec Edi Fakin, g. Peter Pelletini, Edi Fakin, g. Edi Fakin, ki su prvi dva skupno ter mali Edi samo, zabrali na harmoniki več narodnih pesni.

Pred začetcim koncerta je zbrane poslušalce, ki so dovrano popolnoma napolnili, pozdravil in jim pojedini kdo in kaj smo ter s kakšnim namenom smo prišli med nje, naš prijatelj g. dr. Branko Vrčon iz Ljubljane. Njegove iskrene besede so bile od navzoćih sprejete z velikim odobravanjem in navdušenjem. In to iskreno in bratsko razpoloženje je trajalo ves čas prireditve od začetka, ko je zbor nastopil s svojo prvo pesmijo in je bil orjateljsko pozdravljen in sretet, pa tja preko izvedbe celotnega programa. Zbor, violonisti z svojo spremljalko in mali harmonikarji, vsi so bili deležni izrecne pozornosti ter so bili nagrajeni za vse izvajane točke z nepopisnim odobravanjem. Mnogo točk je bilo treba ponavljati. — Med poslušalci je bil tudi skladatelj Jobst, katerega ena pesen je bila na programu. Ni treba povdarjati kakšno je bilo razpoloženje donalčnikov, ko so slišali pesem svojega rojaka, seveda to je moral zbor dvakrat zapeti. In končno pesem emigrantske prireditve usnela.

Prireditve usnela je v svakem pogledu izredno lepo usnela. O tem priča tudi dopis iz Zirov v «Jutru» z dne 9. t. m. «Kjer se dopisnik izražao o ceji prireditvi in vseh sodevoljućih zelo polovalno. Tudi mi, člani «Sloge» smo z izidom zelo zadovoljni in dolžne, se čutimo tem potom izraziti iskreno zahvalo Sokolskom društvu v Zireh in vsem-kim, so na katerikoli način pripomogli, da je ta naša prireditve tako lepo usnela.

U FOND «ISTRE»

M. V. Din 5.— U prošlom broju objavljeno = 406,66 60 Ukupno Din 409,61 60

ITALIJANSKA KNJIGA O DIPLOMACIJI

L. ALDOVRANDI MARESCOTTI: GUERRA DIPLOMATICA

U našem poglavju «Teden jadranske straže» 17-27 apr. 1919) opisuje Aldovrandi boi Italije za ozeenje, ki ga ji je prisidil londonski pakt, pa se poleg tege boi za Reko. Italijanski ministri predesdnik je v velikem ekspoziciji italijanskih revindikacija, ki ga je iznesel pred svetom četvorice, razlikoval troje ozeenje. Prvo ozeenje, ki naj bi imelo na vzletu imeje, kakršne je doloci londonski pakt, je zahvalav za Itriju iz prirodni in varnostni vidrirov ne glede na dejstvo, da bi tako vključili tudi nekati slo Slovancev. Pravo Italije do drugega dela tege ozeenja, namreč do Reke, je nemejelav za nekdanjo rumsko mejo (lines italicus), ki je obsegala tudi Reko. Glede Reke se je poleg tega skliceval tudi na princip samoodločbe narodov. Za tretje ozeenje, Dalmacijo, je navaial strategične, pa tudi zgodovinske in kulturne razloge. Wilson je v stvarno nemelecionem govoru pobihal njegova izvajanja in se zavzel za novi princip, ki ga je zastopala Amerika, proti staremu principu, na katerega se je sklicevala Italija. Edina nevarnost za Italijo bi bila po njegovem mnenju v veseloju v napadavli Jugoslavije, s katero naj bi velesile prenečale z vmešavanjem in nadzorstvom nad Balkanom. V debati proti Wilsonu se italijanski minister Sonnino spozabil, ko je rekel, da «balkanski narodi razdražljivi in intrigantski, zmoejni in vajeni falsificiranja dokumentov in še česa drugega. Za tege je tudi grozil z italijansko-holbarsko zvezo proti srbski nevarnosti. — Orlando je sel v svoji strasti še dalje in je rekel, da so Jugoslavoani za Italijane to, kar so Francoze in Angleži «bolesni». Sicer pa je bil Orlando poln velikih besed in je nastopal po stianem komediantu, kakor znajo to pač samo Italijani. Grozil

kor Avstrijci. In še enkrat, 27. maja, je poskusil Sonnino svojo srečo glede Jesenice. Aldovrandi opisuje la razgovor z Wilsonom s tem lakoničnim in pomembnim stavkom: «Sonnino je rečel, Wilson hodi, čitino se ne razumeata». Končno pa je vendarle 31. maja Orlando prinal na Wilsonovo zahtev, da se vprašanje jeseniškega kota sploh ne omeja v mirovni pogodbi z Avstrijco, kakor je bilo to prvotno sklenjeno. Kako intenzivno se je bavil Wilson z o sebiškim kotom, priča tale epizoda. Ko se 27. maja člani četvorice zbrali v Wilsonovi sobi, je on razgrnil po tleh zemljepisno karto in na njej kleče dolgo proučeval vprašanje Celovca in Jesenice.

Kako jasno je Wilson poznal koroski problem, je pokazal na seji 27. maja 1919 z ekspozicijo, ki ta je zaključil z besedami: «Svet četvorice bo moral soditi, ali naj se sprejme neko neprilodno dejstvo (neskladnost med narodno in prirodno mejo), iz političnih razlogov, ali sprejeti prirodno dejstvo brez ozira na politične momente. Jaz osebnio bi bil v veliki zadržki, če bi se moral oddaljiti od principa, ki sem ga zavzel v italijanskem primeru (namreč glede Dalmacije). Na drugi strani pa ne bi hotel izpremeniti sklepa glede Italije na podlagi prirodne situacije (namreč glede italijanske meje na Brennerju)».

Značilni sta bili zahtevi Italijanskih zastopnikov, da naj se razlegne plebiscit tudi na Maribor, ter istočasni odpor proti vsakemu plebiscitu na Reki ali v Dalmaciji, celo ob poznejšem terminu, češ da bi se ljudstvo v teh pokrajinah dalo ustrahovati po Slovanih, tako da ne bi Italijani mogli imeti nobenega zaupanja v plebiscit. Ko jih je Wilson pobral, kakšnega ustrahovanja se boji, je Orlando izjavil, da ni mislil na strahovanje pred ali med glasovanjem, pač pa na strah, zaskrbljenost, glede bodočnosti, ki bi ovirala prebivalstvo, da bi svobodno glasovalo.

Orlando in Sonnino sta tudi drugače pri vsaki priliki pokazala svoje sovražno razpoloženje proti Jugoslaviji, oz. tedajni Žide v Romuniji, ne pa Italiji, je Lloyd George poglasno pripomnil: «Zato, ker preganjajo Žide v Romuniji, ne pa Italiji».

«Istra» izlazi svakog tjedna u petak. — Broj 24. — Vlasnik i izdavač: Konrad J. Feter, Masarska ulica 28. — Za tiskaru odgovara Rudolf Polanović, Zagreb, Illica 131.

«Istra» izlazi svakog tjedna u petak. — Broj 24. — Vlasnik i izdavač: Konrad J. Feter, Masarska ulica 28. — Za tiskaru odgovara Rudolf Polanović, Zagreb, Illica 131.